

Asia: VN/20873/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä mahdollisuutta lausua luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaali- ja terveysalan yhdistysten ja säätiöiden rahoituksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n muuttamisesta (VN/20873/2026).

Pidämme perusteltuna sitä, että STEA-avustusten myöntämistä ohjaavia kriteerejä täsmennetään tilanteessa, jossa käytettävissä olevaa avustusmäärärahaa on vähennetty merkittävästi. Selkeä säädöspohja lisää avustustoiminnan ennakoitavuutta, läpinäkyvyyttä ja yhdenvertaisuutta. Asetusluonnos voi tarkentaa avustusharkintaa ja vahvistaa kokonaisharkinnan merkitystä avustusten kohdentamisessa.

Liitto pitää tärkeänä, että avustusten kohdentamisessa voidaan jatkossakin huomioida toiminnan vaikuttavuus, yhteiskunnallinen merkitys, kohderyhmien tarpeet sekä eri toimintamuotojen keskinäinen täydentävyys. Sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen tapahtuu järjestökentässä monin eri tavoin, eikä vaikuttavuus synny yksinomaan suorasta asiakaskohtaamisesta.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää myönteisenä sitä, että luonnoksessa korostetaan eriarvoisuutta vähentävää, osallisuutta lisäävää ja ihmisten voimavaroja vahvistavaa toimintaa. Nämä tavoitteet vastaavat hyvin myös väkivallan ehkäisyn, vauva- ja yleisemmin lapsiperheiden tuen, kriisityön ja vaativan järjestölähtöisen auttamistyön tavoitteita.

Ensi- ja turvakotien liitto haluaa kiinnittää huomiota erityisesti kohtaavan työn käsitteelliseen määrittelyyn asetuseruonnoksessa (3§:n 2 momentti, kohta 1). Kohtaavaa työtä ei tule määritellä liian kapeasti, ja on ymmärrettävä sen toteuttamisen ja toteutumisen edellytykset. Myös asiakastyö on käsitteenä järjestötoiminnan näkökulmasta asetusehdotuksessa liian kapeaksi määritelty. Ihmisiä kohdataan Ensi- ja turvakotien liiton toiminnassa asiakkaina, kokemustoimijoina, kansalaisina, vertaisina, vaikuttajina, vapaaehtoisina, osallistujina, kanssakehittäjinä ja yhteistyökumppaneina. Ihmisten sosiaalista hyvinvointia edistävää vaikuttavaa kohtaavaa työtä tehdään sekä yksilö- että yhteisötasolla.

Kohtaava työ ja sen mahdollistaminen on tärkein ja oleellisin osa Ensi- ja turvakotien liiton ja sen jäsenyhdistysten työtä. Konkreettinen kohtaava työ vaatii tuekseen rakenteita, jotta se voi toteutua tuloksellisesti, vaikuttavasti ja turvallisesti apua tarvitsevien yksittäisten ihmisten ja perheiden kannalta. Työssä kohdataan erittäin vaikeissa ja vaativissa tilanteissa eläviä ihmisiä, jolloin on välttämätöntä, että heitä kohtaavilla järjestöjen ammattilaisilla, vapaaehtoisilla ja vertaisilla on tukea ja tietoa osaamisensa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Esimerkiksi väkivallan ehkäisyn, varhaisen tuen ja turvallisten toimintamallien kehittäminen perustuvat pitkäjänteiseen asiantuntija-, koulutus- ja kehittämistyöhön. Näiden vaikutukset näkyvät laajalti jäsenyhdistysten kohtaavassa työssä.

Lisäksi tulokselliseen toimintaan tarvitaan mm. tietojärjestelmiä ja erilaisia teknisiä ratkaisuja, toiminnan seuranta, raportointia, vaikuttavuuden ja laadun arviointia sekä erilaista tietopohjaa ja sen kehittämistä. Toiminnasta, ilmiöistä sekä perheiden tilanteista ja tarpeista esiin nousevaa tietoa on myös tärkeää koota ja nostaa esiin julkiseen keskusteluun ja päättäjille. On kustannustehokasta ja järkevää, että tätä kaikkea tehdään keskitetysti yhden jäsenyhdistysten perustaman keskusjärjestön toimesta, jolloin jäsenyhdistykset pystyvät keskittymään paremmin varsinaiseen kohtaavaan työhön. Välttämätön talous- ja henkilöstöhallinto, hyvä johtaminen ja koordinaatio, ulkoinen ja sisäinen viestintä sekä toiminnan kehittäminen eivät ole kohtaavasta työstä irrallaan olevia toimintoja, vaan välttämättömiä kohtaavan työn toteuttamiselle.

Koko Ensi- ja turvakotien liiton toiminnan vaikuttavuus rakentuu siis jäsenyhdistysten toteuttaman kohtaavan työn lisäksi muun muassa valtakunnalliselle kehittämistyölle, osaamisen vahvistamiselle ja koulutukselle, tutkimus- ja tietoperustan hyödyntämiselle, jäsenyhdistysten tuelle ja koordinoinnille, kansalliselle yhteistyölle, vaikuttamistyölle sekä väkivallan ehkäisyyn ja lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvälle asiantuntijatyölle, kuten vaativaan vauvatyöhön ja ero lapsiperheessä työhön. Nämä toimintamuodot mahdollistavat sen, että kohtaava työ on laadukasta, yhdenvertaista ja vaikuttavaa koko maassa. Niiden merkitys tulee avustusharkinnassa tunnistaa kohtaavan työn mahdollistajana. Lisäksi Ensi- ja turvakotien liitto keskusjärjestönä toteuttaa myös itse kohtaavaa työtä verkkoauttamisen kautta (chat-palvelut vauvaperheille, väkivaltaa kokeneille ja eroaville lapsiperheille) sekä verkko- ja someviestinnän välityksellä.

Ensi- ja turvakotien liitto esittää, että asetuksen perustelumuiotiossa tai jatkovalmistelussa selvennetään, että myös kehittämis-, koordinaatio-, koulutus-, asiantuntija- ja vaikuttamistoiminta voivat olla avustuslain tarkoituksen mukaista avustettavaa toimintaa silloin, kun ne edistävät sosiaalista hyvinvointia ja terveyttä tai vahvistavat järjestöjen kykyä toteuttaa vaikuttavaa auttamistyötä.

Ensi- ja turvakotien liitto katsoo, ettei avustusasetuksen tai -kriteerien tule rajata vaikuttamistyötä STEA-avustusten ulkopuolelle. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen keskeinen, ja usein sääntömääräinenkin tehtävä, on tuoda esiin niiden ihmisten kokemuksia, tarpeita ja palvelujärjestelmässä havaittuja puutteita, joiden ääni ei muutoin välttämättä tule kuulluksi. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten, kuten väkivaltaa kokeneiden, lasten, vauvojen ja kriisitilanteissa elävien perheiden näkökulmat välittyvät päätöksentekoon usein juuri järjestöjen kautta. Vaikuttamistyö perustuu käytännön työssä, kohtaamisissa ja vertaistoiminnassa syntyvään tietoon ihmisten arjesta. Tämä tieto tukee palvelujen kehittämistä, lainsäädännön valmistelua ja viranomaisten päätöksentekoa sekä vahvistaa kansalaisten mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun. Samalla se tarjoaa ihmisille kanavan kertoa kokemuksistaan ja tuoda esiin rakenteita, jotka heikentävät hyvinvointia, turvallisuutta tai palvelujen saavutettavuutta. Lisäksi kansalaisjärjestöjen tehtävänä ei ole ainoastaan auttaa ihmisiä yksittäisissä elämäntilanteissa, vaan myös edistää yhteiskunnallisia

muutoksia niiden havaintojen pohjalta, joita työssä kertyy. Vaikuttamistyö on siksi olennainen osa järjestöjen yleishyödyllistä tehtävää sekä toimivan demokratian ja elinvoimaisen kansalaisyhteiskunnan perusta.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää tärkeänä, että avustusharkinnassa arvioidaan toiminnan vaikuttavuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja suhteita muuhun palvelu- ja järjestelmäkokonaisuuteen. Samalla liitto korostaa, ettei toiminnan samankaltaisuutta tai osittaista rinnakkaisuutta tule tulkita mekaanisesti tai pitää automaattisesti perusteena avustuksen epäämiselle tai vähentämiselle. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen toiminta, kuten Ensi- ja turvakotien liiton toiminta, perustuu usein erityiseen kohderyhmäosaamiseen, vertaistukeen, alueelliseen saavutettavuuteen sekä matalan kynnyksen tukeen. Järjestöillä on myös tosiasiallisesti selkeää keskinäistä työnjakoa, jossa eri kohderyhmien tarpeet ja osallisuus pystytään huomioimaan eri näkökulmista. Useat toimijat voivat työskennellä samankaltaisten ilmiöiden tai kohderyhmien parissa ilman, että kyse on tosiasiallisesta päällekkäisyydestä. Pikemminkin erilaiset toimintamuodot täydentävät toisiaan ja vahvistavat tuen saatavuutta. Avustusharkinnassa tulisikin tarkastella ensisijaisesti toiminnan lisäarvoa, vaikuttavuutta ja kohderyhmän tarpeisiin vastaamista, eikä pelkästään sitä, toteuttavatko muut toimijat samankaltaiselta vaikuttavaa toimintaa. Erityisesti valtakunnallisten järjestöjen, jäsenyhdistysten ja julkisten palvelujen välinen työnjako muodostaa kokonaisuuden, jossa yhteistyö ja osittainen rinnakkaisuus voivat olla palveluiden kattavuuden ja laadun kannalta tarkoituksenmukaisia ja välttämättömiä.

Avustuksia hakevien järjestöjen oikeusturvan ja toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun näkökulmasta on tärkeää, että asetuksessa säädettyjen kriteerien sekä STEAn soveltamiskäytäntöjen välinen suhde on mahdollisimman selkeä. Järjestöjen tulee voida ennakoida, millä perusteilla toimintaa arvioidaan ja miten eri kriteereitä käytännössä painotetaan.

Liitto pitää kannatettavana ehdotusta, jonka mukaan avustusvalmistelu perustuu kokonaisharkintaan. Asetuksessa ja kokonaisharkinnassa ei pitäisi lähtökohtaisesti ja ehdottomasti sulkea kokonaan pois mitään vaikuttavaa, osallisuutta lisäävää, eriarvoisuutta vähentävää ja ihmisten omia voimavaroja vahvistavaa sosiaali- ja terveysjärjestöjen tekemää työtä. Kokonaisharkinnan tulee kuitenkin olla mahdollisimman läpinäkyvää ja ennakoitavaa. Järjestöjen tulee voida riittävän luotettavasti arvioida, millä perusteilla avustuksia jatkossa myönnetään ja miten eri kriteereitä käytännössä painotetaan. Erityisen tärkeää tämä nykyisessä tilanteessa, jossa avustustasoa on laskettu ja järjestöt joutuvat tekemään toimintaansa koskevia pitkäjänteisiä ratkaisuja.

Siltaniemi Aki
Ensi- ja turvakotien liitto ry